

ДИРЕКТИВА 2002/8/ЕО НА СЪВЕТА

от 27 януари 2003 година

относно подобряване на достъпа до правосъдие при презгранични спорове чрез установяването на минимални общи правила за правната помощ при такива спорове

СЪВЕТЪТ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ,

като взе предвид Договора за създаване на Европейската общност и по-специално член 61, буква в) и член 67 от него,

като взе предвид предложението на Комисията¹,

като взе предвид становището на Европейския парламент²,

като взе предвид становището на Икономически и социален съвет³,

като има предвид, че:

- (1) Европейският съюз си е поставил за цел поддържането и развиването на пространство за свобода, сигурност и правосъдие, в която е гарантирано свободното движение на хора. С оглед постепенното създаване на такава пространство, Общността следва да приеме, освен друго, мерки във връзка с правното сътрудничество в гражданските дела, които имат презгранично значение, и които са необходими за правилното функциониране на вътрешния пазар.
- (2) Съгласно член 65 от Договора, тези мерки следва да включат мерки за премахването на пречките за доброто функциониране на гражданското съдопроизводство, ако е необходимо чрез насърчаване на съвместимостта на гражданско - процесуалните правила, които са приложими в държавите-членки.
- (3) Европейския съвет от Тампере на 15 и 16 октомври 1999 г. призова Съвета да установи минимални стандарти, които да гарантират адекватно ниво на правна помощ в презграничните дела в рамките на Съюза.
- (4) Всички държави-членки са договарящи се страни по Европейската конвенция за права на човека и основни свободи, от 4 ноември 1950 г. Въпросите, които се разглеждат в настоящата директива ще се решават в съответствие с тази Конвенция и по-специално като се спазва принципа за равнопоставеност на двете страни по спора.

¹ ОВ С 103 Е, 30.4.2002 г., стр. 368.

² Становище от 25 септември 2002 г. (все още непубликувано в *Официален вестник*)

³ ОВ С 221, 17.9.2002 г., стр. 64.

- (5) Настоящата директива се стреми да насърчи прилагането на правна помощ при презгранични спорове за лица, които не притежават достатъчно средства, когато е необходима помощ за гарантиране на ефективен достъп до правосъдие. Общопризнатото право на достъп до правосъдие се потвърждава също и от член 47 на Хартата на основните права на Европейския съюз.
- (6) Нито липсата на средства на страна по съдебен процес, независимо дали тя се явява ищец или ответник, нито трудностите, възникващи от презграничния обхват на спора, не е допустимо да възпрепятстват ефективния достъп до правосъдие.
- (7) Тъй като целите на настоящата директива не могат да бъдат постигнати в достатъчна степен от държавите-членки действайки поотделно, Общността може да приеме мерки в съответствие с принципа на субсидиарност, уреден в член 5 от Договора. В съответствие с принципа на пропорционалност както е в този член, настоящата директива не излиза извън рамките на необходимото за постигането на тези цели.
- (8) Основната цел на настоящата директива е да гарантира едно адекватно ниво на правна помощ при презгранични спорове чрез установяването на някои минимални общи стандарти, които се отнасят до правната помощ при такива спорове. Директивата на съвета е най-подходящия законодателен акт за тази цел.
- (9) Настоящата директива се прилага за презгранични спорове по граждански и търговски дела.
- (10) Всички лица, които участват в граждански или търговски спор, който попада в обсега на настоящата директива, трябва да са в състояние да упражнят правата си в съдилищата, даже ако финансовото им положение прави невъзможно за тях да поемат разноските по делото. Правната помощ се разглежда като подходяща, когато тя позволява на получателя ефективен достъп до правосъдие, в съответствие с условията на настоящата директива.
- (11) Правната помощ обхваща предоставяне на съвети преди съдебния процес, с оглед постигане на споразумение преди започване на съдебното производство, правна помощ за внасяне на делото в съда и представителство пред съда, както и подпомагане със или освобождаване от съдебни разноски.
- (12) Остава на законодателството на държавата-членка, в която заседава съда, или в която се търси принудително изпълнение, да определи дали съдебните разноски могат да включват разноските на противната страна, наложени на получателя на правна помощ.
- (13) Всички граждани на Съюза, било то с постоянно местожителство или с място на постоянно пребиваване на

територията на някоя държава-членка, имат правото на правна помощ при презгранични спорове, ако отговарят на условията, предвидени в настоящата директива. Същото важи и за граждани на трети държави, които постоянно и законно пребивават в държава-членка.

- (14) Държавите-членки следва да са свободни да определят прага, над който едно лице би се считало за способно да поеме съдебните разноски, при определените в настоящата директива условия. Такива прагове следва да се определят в светлината на различни обективни фактори като доход, капитал или семейно положение.
- (15) Целта на настоящата директива не би могла все пак да бъде постигната, ако кандидатстващите за правна помощ не притежават възможността да докажат, че те не могат да понесат съдебните разноски, дори ако техните средства надвишават прага, определен от съответната държава-членка, в която заседава съдът. Когато правят преценка дали да се предостави правна помощ на тази основа, властите в държавата-членка, в която заседава съдът могат да вземат предвид информацията за факта, че кандидатът удовлетворява критериите по отношение на финансовите изисквания в държавата-членка на постоянно местожителство или място на постоянно пребиваване.
- (16) Възможността в същия случай да се прибегне към други механизми за гарантиране на ефективен достъп до правосъдие не е правна помощ. Тя обаче потвърждава презумпцията, че съответното лице може да понесе разноските във връзка със съдебното производство, въпреки своето неблагоприятно финансово положение.
- (17) На държавите-членки е позволено да отхвърлят молби за правна помощ във връзка с очевидно необосновани искове или на основания, свързани с основателността на делото, доколкото се предлагат съвети преди съдебния процес и се гарантира достъп до правосъдие. Когато вземат решение относно основателността на молбата държавите-членки могат да отхвърлят молби за правна помощ, когато кандидатът претендира за увреждане на неговата или нейната репутация, но не е претърпял материални или финансови загуби, или молбата се отнася за претенция, възникваща директно от занаята или професията на кандидата като самостоятелно зает.
- (18) Сложността и различията между правните системи на държавите-членки, както и разходите, които са присъщи на презграничния мащаб на спора, не следва да правят невъзможен достъпа до правосъдие. Правната помощ следва съобразно с това да покрива разходите, които са директно свързани с презграничния мащаб на спора.
- (19) Когато преценяват дали е необходимо физическото присъствие на дадено лице в съда, съдилищата на държавата-членка

следва да вземат предвид всички предимства на възможностите предлагани от Регламент (ЕО) №1206/2001 на Съвета от 28 май 2001 г. относно сътрудничеството между съдилища на държавите-членки при събирането на доказателства по граждански и търговски дела⁴.

- (20) Ако се предоставя правна помощ, тя трябва да обхваща целия процес, включително разходите, възникнали във връзка с изпълнението на решението; получателят следва да продължи да получава тази помощ ако има обжалване срещу или от получателя, доколкото условията във връзка с финансовите средства и същността на спора продължават да бъдат удовлетворени.
- (21) Правна помощ се предоставя при еднакви условия както за стандартния съдебен процес, така и за извънсъдебни процедури като посредничество, когато прибегването към тях се изисква от закона, или се разпорежда от съда.
- (22) Правна помощ се предоставя също за принудителното изпълнение въз основа на официални документи на друга държава-членка съгласно условията, определени в настоящата директива.
- (23) Тъй като правната помощ се дава от държава-членка, в която заседава съда или където се търси принудително изпълнение, освен помощ преди съдебен процес, ако кандидатът за правна помощ не е с постоянно местожителство или с място на постоянно пребиваване в държавата-членка, в която заседава съда, тази държава-членка трябва да прилага своето собствено законодателство в съответствие с принципите на настоящата директива.
- (24) Уместно е правната помощ да се предоставя или отказва от компетентният орган в държавата-членка, в която заседава съда, или където ще се изпълнява решението. Това важи както когато съдът разглежда делото по същество, така и когато той първо трябва да реши дали има юрисдикция.
- (25) Между държавите-членки следва да се организира съдебно сътрудничество по гражданските дела, да се насърчи информацията за публичните и професионалните среди и да се опрости и ускори предаването на молбите за правна помощ между държавите-членки.
- (26) Механизмите за уведомяване и предаване, предвидени от настоящата директива са вдъхновени директно от тези в Европейското споразумение за предаването на молби за правна помощ, подписано в Страсбург на 27 януари 1977 г., наричано тук по-нататък "Споразумението от 1977 г." Определя се срок за предаване на молби за правна помощ, какъвто няма определен в Споразумението от 1977 г. Един относително по-кратък срок допринася за гладкото функциониране на правосъдието.

⁴ ОВ L 174, 27.6.2001 г., стр. 1.

- (27) Информацията, предавана съгласно настоящата директива, се ползва от защита. Тъй като са приложими Директива 95/46/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 24 октомври 1995 г. относно защита на физическите лица при обработването на лични данни и за свободното движение на тези данни², както и Директива 97/66/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 15 декември 1997 г. относно обработката на лични данни и защитата на неприкосновеността на личния живот в телекомуникационния сектор¹, няма необходимост от конкретни разпоредби относно защита на данни в настоящата директива.
- (28) Създаването на стандартна формуляр на молби за правна помощ и за предаването на молби за правна помощ в случай на презгранични спорове ще направи процедурите по-лесни и бързи.
- (29) Освен това формуляри на молби, както и националните форми на молби, трябва да бъдат на разположение на европейско ниво чрез информационната система на Европейската правна мрежа, създадена в съответствие с Решение 2001/470/ЕО².
- (30) Мерките, необходими за прилагането на настоящата директива, следва да се приемат в съответствие с Решение на Съвета 1999/468/ЕО от 28 юни 1999 г., определящо процедурите за упражняването на пълномощията по прилагането, предоставени на Комисията³.
- (31) Следва да се посочи, че създаването на минимални стандарти по отношение на презграничните спорове не пречи на държавите-членки да предвиждат по-благоприятни условия за кандидатите и получателите на правна помощ.
- (32) Споразумението от 1977 г. и Допълнителния протокол към Европейското споразумение за предаването на молби за правна помощ, подписан в Москва през 2001 г., остават приложими по отношение на отношенията между държавите-членки и трети страни, които са страни по Споразумението от 1977 г. или по Протокола. Тази директива, обаче, има предимство пред разпоредбите, съдържащи се в Споразумението от 1977 г. и Протокола в отношенията между държавите-членки.
- (33) Обединеното кралство и Ирландия са уведомили за своето желание да участват в приемането на настоящата директива, в съответствие с член 3 от Протокола за позицията на Обединеното кралство и Ирландия, приложен към Договора за Европейски съюз и към Договора за създаване на Европейската общност.

¹ ОВ L 24, 30.1.1998 г., стр. 1.

² ОВ L 174, 27.6.2001 г., стр. 23.

³ ОВ L 184, 17.7.1999 г., стр. 23

- (34) В съответствие с членове 1 и 2 от Протокола за позицията на Дания, приложен към Договора за Европейски съюз и към Договора за създаване на Европейската общност, Дания не взема участие в приемането на настоящата директива, не е обвързана с нея и не подлежи на прилагането ѝ,

ПРИЕ НАСТОЯЩАТА ДИРЕКТИВА

ГЛАВА I

ОБХВАТ И ОПРЕДЕЛЕНИЯ

Член 1

Цели и обхват

1. Целта на настоящата директива е да подобри достъпа до правосъдие при презграничните спорове, чрез установяването на минимални общи правила, свързани с правната помощ при такива спорове.
2. Тя се прилага в презгранични спорове по граждански и търговски дела, независимо от вида на съда. Тя не се отнася по-специално за данъчни, митнически и административни дела
3. В настоящата директива „държави-членки“ означава държавите-членки с изключение на Дания.

Член 2

Презгранични спорове

1. За целите на настоящата директива презграничен спор е такъв, в който страната по спора, която кандидатства за правна помощ по смисъла на настоящата директива, е с постоянно местожителство или с постоянно пребиваване в държава-членка, различна от държавата-членка, където заседава съдът или където ще бъде изпълнявано решението.

Държавата-членка, в която е постоянното местожителство на дадена страна се определя в съответствие с член 59 от Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 г. относно подсъдността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела¹.

2. Моментът за определяне дали съществува презграничен спор е времето, когато се внася молбата в съответствие с настоящата директива.

¹ ОВ L 12, 16.1.2001 г., стр. 1: изменен с Регламент (ЕС) No.1496/2002 на Комисията (ОВ L 225, 22.8.2002 г., стр. 13).

ГЛАВА II

ПРАВО НА ПРАВНА ПОМОЩ

Член 3

Право на правна помощ

1. Физическите лица, които са страни по спор, който е обхванат от настоящата директива, имат правото да получат подходяща правна помощ, която да гарантира ефективния им достъп до правосъдие, в съответствие с условията на настоящата директива.
2. Правната помощ се счита за подходяща, когато тя гарантира:
 - а) предоставяне на съвет преди съдебния процес с оглед постигане на споразумение преди започване на съдопроизводството;
 - б) правна помощ и представителство в съда, както и подпомагане със или освобождаване от съдебни разноски на получателят, включително разноските по член 7, и таксите за лица, които са упълномощени от съда да извършват действия по време на съдебния процес.

В държави-членки, в които губещата страна поема разноските на насрещната страна, ако получателят загуби делото, правната помощ покрива разноските, които се направени от насрещната страна, ако тя би покрила такива разноски, ако получателят е с постоянно местожителство или с постоянно място на пребиваване в държавата-членка, в която заседава съда.

3. Държавите-членки не е необходимо да осигуряват правна помощ или процесуално представителство в съда при съдебните производства, които са специално предназначени да предоставят възможност на страните в процеса да доказват тезата си по делото лично, освен когато съда или друг компетентен орган решат друго, за да гарантират равнопоставеност на страните или с оглед сложността на делото.
4. Държавите-членки могат да изискат от получателите на правна помощ да платят приемливи вноски за сметка на съдебните разноски, като отчитат условията, които са предвидени в член 5.
5. Държавите-членки могат да предвидят компетентният орган да може да реши, че получателите на правна помощ трябва да я възстановят изцяло или частично, ако финансовото им положение се е подобрило съществено, или ако решението за предоставяне на правна помощ е

било взето на базата на неточна информация, предоставена от получателя.

Член 4

Недопускане на дискриминация

Държавите-членки предоставят правна помощ без дискриминация на гражданите на Съюза и на граждани на трети страни, които пребивават законно в държавата-членка.

ГЛАВА III

УСЛОВИЯ И РАЗМЕР НА ПРАВНАТА ПОМОЩ

Член 5

Условия относно финансови средства

1. Държавите-членки предоставят правна помощ на лицата, по член 3, параграф 1, които частично или изцяло не са в състояние да поемат съдебните разноски по член 3, параграф 2, в резултат на тяхното икономическо положение, за да осигурят ефективния им достъп до правосъдие.
2. Икономическото положение на дадено лице се оценява от компетентният орган на държавата-членка, в която е съдът, в светлината на различни обективни фактори, като доход, капитал или положение на семейството, включвайки оценка на средствата на лицата, които финансово зависят от кандидата.
3. Държавите-членки могат да определят прагове, над които кандидатите за правна помощ се считат частично или изцяло в състояние да поемат съдебните разноски, предвидени в член 3, параграф 2. Тези прагове се определят на основа на критериите, които са определени в параграф 2 от настоящия член.
4. Определените съгласно параграф 3 на настоящия член граници не ограничават кандидатите за правна помощ, които са над праговете да им бъде предоставена правна помощ, ако те докажат, че те не са в състояние да платят разноските по член 3, параграф 2, в резултат на разликите в разходите за живот между държавите-членки на постоянно местожителство или място на постоянно пребиваване.
5. Не е необходимо да се предоставя правна помощ на кандидати, които в същия случай имат ефективен достъп до други механизми, които покриват съдебните разноски по член 3, параграф 2.

Член 6

Условия относно същността на спорете

1. Държавите-членки могат да предвидят молбите за правна помощ във връзка с искове, които са очевидно неоснователни, да могат да бъдат отхвърляни от компетентният орган.
2. Ако се предоставят съвети преди започване на съдебния процес, ползването на по-нататъшна правна помощ може да бъде отказана или прекратена на основания, свързани с основателността на делото, доколкото се гарантира достъп до правосъдие.
3. Когато вземат решение по основателността на молбата и без да нарушават правата по член 5, държавите-членки съобразяват важността на отделното дело за кандидата, но могат също да вземат предвид и характера на делото, когато кандидатът претендира за увреждане на неговата или нейната репутация, но не е претърпял материални или финансови загуби, или молбата се отнася за претенция, възникваща директно от занаята или професията на кандидата като самостоятелно зает.

Член 7

Разходи, свързани с презграничния характер на спора

Правната помощ, която е предоставена в държавата-членка, в която заседава съдът, обхваща следните разноски, които са директно свързани с презграничния характер на спора:

- а) устен превод
- б) писмен превод на документите, които се изискват от съда или от компетентния орган и представени от получателя, и които са необходими за решаване на делото; и
- в) пътните разноски се поемат от кандидата, когато по закон или от съда на държавата-членка се изисква физическото присъствие на лицата, които имат задължение да представят на делото на ищеца и съдът реши, че съответните лице на могат да бъдат изслушани от съда по друг начин.

Член 8

Разходи, които се покриват от държавата-членка на постоянното местожителство или на мястото на постоянно местопребиваване

Държавата-членка, в която кандидатстващият за правна помощ има постоянно местожителство или място на постоянно пребиваване, предоставя правна помощ по член 3, параграф 2, и покрива:

а) разноски, свързани със помощта на местен адвокат или друго лице, което има право по закон да дава правни съвети, които са възникнали в държавата-членка, в която заседава съдът;

б) превода на исковата молба и на необходимите подкрепящи документи, когато исковата молба се внася пред органа в държавата-членка.

Член 9

Непрекъснатост на правната помощ

1. Правната помощ продължава да се предоставя изцяло или частично на получатели, за да покрива разходите, възникнали по изпълнението на съдебното решение в държавата-членка, в която заседава съдът.
2. Получател, който е получил правна помощ в държавата-членка, в която заседава съдът, получава правна помощ, предвидена от закона на държавата-членка, в която се търси признаване или изпълнение.
3. Правната помощ продължава да се предоставя, ако се предяви жалба срещу или от получателя, подчинявайки се на условията на членове 5 и 6.
4. Държавите-членки могат да предвидят разпоредби за преразглеждането на молбата във всеки етап на процеса на основания, предвидени в членове 3, параграф 3 и 5, параграф 5, 5 и 6, включително процедурите по параграфи 1 до 3 от настоящия член.

Член 10

Извънсъдебни процедури

Правна помощ се предоставя също за извънсъдебни процедури в съответствие с условията на настоящата директива, ако законът изисква страните да ги използват, или ако страните по спора бъдат задължени от съда да прибегнат до тях.

Член 11

Публични актове

Правна помощ се предоставя за принудителното изпълнение въз основа на официални документи на друга държава-членка, съгласно условията по настоящата директива

ГЛАВА IV

ПРОЦЕДУРА

Член 12

Орган, който предоставя правна помощ

Правната помощ се предоставя или се отказва от компетентния орган на държавата-членка, в която се намира съдът, без да се накърняват разпоредбите на член 8.

Член 13

Подаване и предаване на молби за правна помощ

1 Молбите за правна помощ могат да се подават пред:

- а) компетентния орган на държавата-членка, в която кандидатът има постоянно местожителство или на постоянно пребиваване (предаващ орган); или
- б) компетентния орган на държавата-членка, в която се намира съдът или в която се изпълнява решението (получаващ орган)

2. Молбата за правна помощ се попълва, а подкрепящите документи се превеждат на:

- а) официалния език или един от официалните езици на държавата-членка, на компетентния получаващ орган, който отговаря на един от езиците на институциите на Общността; или
- б) друг език, който тази държава-членка е посочила, че може да приеме в съответствие с член 14, параграф 3.

3. Компетентните предаващи органи могат да решат да откажат да предадат дадена молба, ако тя е очевидно

- а) неоснователна; или
- б) извън обхвата на настоящата директива.

По отношение на такива решения са приложими правилата на член 15, параграфи 2 и 3.

- 4. Компетентният предаващ орган съдейства на кандидата като осигурява молбата да бъде придружена от всички подкрепящи документи, които му е известно, че са необходими, за да може да се вземе решение по молбата. Той също съдейства на кандидата с гарантирането на всякакъв необходим превод на подкрепящите документи в съответствие с член 8, буква б).

Компетентният предаващ орган предава молбата на компетентния получаващ орган в другата държава-членка в срок от 15 дни от

получаването на молбата, надлежно попълнена на един от езиците по параграф 2, както и на подкрепящите документи, които са преведени, когато е необходимо на един от тези езици.

5. Документите, които се предават съгласно настоящата директива, са освободени от легализация или всякакви еквивалентни формалности.
6. Държавата-членка може да не събира такси за предоставените услуги в съответствие с параграф 4. Държавите-членки, в които кандидатът за правна помощ има постоянно местожителство или постоянно пребиваване, могат да предвидят кандидатът да трябва да възстанови разходите за превода, понесени от предаващия орган, ако молбата за правна помощ бъде отхвърлена от компетентния орган.

Член 14

Компетентни органи и език

1. Държавите-членки определят органа или органите, които са компетентни да изпращат (предаващи органи) и да получават (получаващи органи) молбата.
2. Всяка държава-членка предоставя на Комисията следната информация:
 - наименованията и адресите на компетентните получаващи и предаващи органи по параграф 1,
 - местната подсъдност на този орган,
 - начина за осъществяване на комуникация за приемане на молбите, и
 - езиците, на които може да се състави молбата.
3. Държавите-членки нотифицират Комисията за официалния език или езици, на институциите на Общността, различни от техния собствен, който е или са приемливи за компетентния получаващ орган за съставяне на молбите за правна помощ, които ще се получават в съответствие с настоящата директива.
4. Държавите-членки предават на Комисията информацията по параграфи 2 и 3 преди 30 ноември 2004 г. Комисията се уведомява за всяко последващо изменение на такава информация не по-късно от два месеца преди изменението да влезе в сила в тази държава-членка.
5. Информацията по параграфи 2 и 3 се публикува в Официален вестник на Европейските общности.

Член 15

Обработване на молбите

1. Националните органи, които са компетентни да вземат решения по молбите за правна помощ, гарантират че кандидатите са напълно информирани за обработването на молбата.
2. Когато молбите са напълно или частично отхвърлени, се дават основанията за отхвърлянето.
3. Държавите-членки предвиждат разпоредби за разглеждането на обжалвания на решения, които отхвърлят молбите за правна помощ. Държавите-членки могат да освободят случаи, в които молбата за правна помощ е отхвърлена от съда, срещу чието решение по предмета на делото няма правно средство за защита съгласно националното законодателство или чрез апелативен съд.
4. Когато обжалванията на решение, отказващо или прекратяващо правна помощ по силата на член 6 са от административен характер, те винаги са изключително само предмет на съдебно разглеждане.

Член 16

Стандартна форма

1. За улесняване предаването в съответствие с процедурата по член 17, параграф 2, се установява стандартна форма за молби за правна помощ и за предаването на такива молби.
2. Стандартната форма за предаване на молби за правна помощ се определя най-късно до 30 май 2003 г.

Стандартната форма за молби за правна помощ се определя най-късно до 30 ноември 2004 г.

ГЛАВА V

ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

Член 17

Комитет

1. Комисията се подпомага от Комитет.

2. Когато се прави позоваване на настоящия параграф, се прилагат членове 3 и 7 от Решение 1999/468/ЕО.
3. Комитетът приема свои процедурни правила.

Член 18

Информация

Компетентните национални органи съдействат за предоставянето на информация на широката общественост и на професионалните среди относно различните системи на правна помощ, в частност използвайки Европейската правна мрежа, създадена в съответствие с Решение 2001/470/ЕО.

Член 19

По-благоприятни условия

Настоящата директива не ограничава държавите-членки да предвиждат по-благоприятни условия за кандидатите и получателите на правна помощ.

Член 20

Връзка с други международни договори

Както за отношенията между държавите-членки, така и по отношение на въпроси, по които тя се прилага, настоящата директива има предимство спрямо нормите, които се съдържат в двустранни и многостранни споразумения, сключени от държавите-членки, включително:

- а) Европейското споразумението за предаване на молби за правна помощ от 1977 г., подписано в Страсбург на 27 януари 1977 г., изменено с Допълнителния протокол към Европейското споразумение за предаване на молби за правна помощ, подписан в Москва през 2001 г.,
- б) Хагската конвенция от 25 октомври 1980 г. за международния достъп до правосъдие.

Член 21

Транспониране в националното законодателство

1. Държавите-членки въвеждат в сила закони, подзаконови и административни разпоредби, които са необходими, за да се съобразят с настоящата директива преди 30 ноември 2004 г., с изключение на член 3, параграф 2, буква а), за който привеждането

на националното законодателство в съответствие с настоящата директива става преди 30 май 2006 г. Те незабавно информират Комисията за това.

Когато държавите-членки приемат тези разпоредби, в тях се съдържа позоваване на настоящата директива или то се извършва при официалното им публикуване. Условието и редът на позоваване се определят от държавите-членки.

2. Държавите-членки предоставят на Комисията своите закони, подзаконови и административни разпоредби, които се отнасят до прилагането на настоящата директива.

Член 22

Влизане в сила

Настоящата директива влиза в сила на датата на публикуването ѝ в *Официален вестник на Европейските общности*.

Член 23

Адреси

Адресати на настоящата директива са държавите-членки.

Съставено в Брюксел на 27 януари 2003 година.

За Съвета:
Председател
G.Papandreou